

Stockholm den 7 juni 2021

R-2021/0751

Till Justitiedepartementet

Ju2021/01481

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 7 april 2021 beretts tillfälle att avge yttrande över utkast till lagrådsremiss Utlandsspioneri.

Sammanfattning

Advokatsamfundet, som hänvisar till tidigare remissyttranden avseende lagstiftning rörande spioneri, instämmer i lagrådsremissutkastets uppfattning om behovet av ändrad lagstiftning. Advokatsamfundet anser att vissa av de föreslagna reglerna bör förtydligas i enlighet med vad som följer av nedan redovisade synpunkter.

Bakgrund

I det remitterade utkastet till lagrådsremiss behandlas förslagen i betänkandet Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i (SOU 2017:70). Utkastet innehåller vissa ändringar i förhållande till betänkandets förslag. I syfte att stärka det straffrättsliga skyddet mot spioneriliknande gärningar föreslås att brotten utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri och röjande av hemlig uppgift i internationellt samarbete införs i brottsbalken. Även ändringar i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen föreslås.

Advokatsamfundet har tidigare yttrat sig över betänkandet Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som

Sverige deltar i (SOU 2017:70).¹ Advokatsamfundet framhöll då att hotbilden mot Sveriges säkerhet har ökat påtagligt och att det därför kan finnas behov av att ändra lagstiftningen. Advokatsamfundet vidhåller vad som anfördes i remissvaret.

Förutom genom militära angrepp kan främmande makter idag påverka vårt lands säkerhet genom elektroniska angrepp. Även mediesektorn har visat sig vara intressant för främmande underrättelsetjänster. På grund av nära internationella samarbeten, genom t.ex. NATO, är Sveriges försvars- och säkerhetspolitik sammanvävd med internationella skyddsintressen. Information om ett internationellt samarbete kan således aktualisera samma skyddsintressen som vid nationella säkerhetsfrågor.

Synpunkter

En utvidgad kriminalisering

I utkastet till lagrådsremiss föreslås en utvidgad kriminalisering genom att brotten utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri samt röjande av hemlig uppgift i internationellt samarbete, införs i brottsbalken. Det avsiktsuppsåt som krävs för straffansvar för spioneri ska enligt utkastet omfatta att inte bara gå en främmande makt utan även en liknande sammanslutning tillhanda. Ytterst behandlar utkastet hur Sveriges skyddsintressen ska kunna tillgodoses i ett modernt informationssamhälle, med bevarade krav på skydd för yttrande- och informationsfriheten.

Bestämmelsen om utlandsspioneri tar sikte på gärningar där avsikten är att gå främmande makt eller liknande sammanslutning tillhanda. Enligt utredningens förslag ska gärningen avse röjande av en hemlig uppgift rörande något förhållande vars uppenbarande för främmande makt eller sammanslutning kan medföra allvarligt men för Sveriges förhållande till någon annan stat eller mellanfolklig organisation.

Med hänsyn till Sveriges långtgående internationella samarbeten och den förstärkta hotbilden mot landet föreligger ett reellt skyddsintresse beträffande hemliga uppgifter, vars uppenbarande allvarligt kan skada Sveriges förhållande till andra stater och mellanfolkliga organisationer.

¹ Se Advokatsamfundets remissyttrande den 19 december 2017 över betänkandet Förstärkt skydd för uppgifter av betydelse för ett internationellt samarbete för fred och säkerhet som Sverige deltar i (SOU 2017:70) samt de övriga remissyttrandena som bilagts yttrandet.

Advokatsamfundet instämmer i utredningens bedömning att det bör finnas en försvarlighetsventil för röjande av hemliga uppgifter; en avvägning i varje enskilt fall ska göras mellan yttrande- och informationsfrihetsintresset och intresset att skydda Sveriges utrikesrelationer. En alltför långtgående kriminalisering riskerar att motverka bestämmelsens syfte, vilken i förlängningen är att skydda Sveriges självständighet.

Advokatsamfundet delar den uppfattning som redovisas i lagrådsremissutkastet om att det inte är en tillfredställande ordning att spioneribestämmelsen idag inte träffar sådana sammanslutningar som, t.ex. på grund av ett betydande våldskapital, är att likställa med en främmande makt. Enligt utkastet ska begreppet ”liknande sammanslutningar” omfatta sammanslutningar som liknar en främmande makt i fråga om den maktposition de intar. Som exempel på en sammanslutning som förslaget ämnar omfatta nämns Daesh. Om det är sammanslutningens *maktposition* som är avgörande för tillämpningen av spioneribestämmelsen kan unga terrorgrupperingar ändå falla utanför. Enligt Advokatsamfundet kan det därför vara av vikt att ytterligare förtydliga vad som ska vara kännetecknande för den avsedda sammanslutningen.

Bevarande av skyddet för yttrande- och informationsfriheten vid kriminalisering

Meddelarfriheten och anskaffarfriheten gäller inte för spioneri, grovt spioneri och grov obehörig befattning med hemlig uppgift. Utlandsspioneri och anknytande brottstyper bör jämföras med nämnda brott; det rör sig om allvarlig brottslighet och mycket skyddsvärda intressen. För en effektiv och konsekvent lagstiftning krävs att utkastets straffbestämmelser även införs som tryck- och yttrandefrihetsbrott.

För de grövsta brotten föreslås att meddelar- och anskaffarfriheten begränsas. Det är visat att främmande makter på olika sätt använder sig av media i sin underrättelseverksamhet. Advokatsamfundet instämmer i utkastets bedömning i denna del. Med hänsyn till den hotbild som finns mot Sverige i mediesektorn, föreligger ett behov av en begränsning av meddelar- och anskaffarfriheten. Begränsningen bedöms proportionerlig eftersom den endast avser de grövsta brotten och tar hänsyn till det demokratiska intresset hänförligt till medierapportering om Sveriges deltagande i internationella samarbeten.

Beträffande övriga delar av utkastets förslag har Advokatsamfundet ingen erinran.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Mia Edwall Insulander